

Naslov članka/Article:

Vloga šolskega svetovalnega delavca pri delu z učenci begunci in priseljenci

School Counsellor's Role in Working with Refugee and Immigrant Pupils

Avtor/Author:

TATJANA KOCIPER, LEA TORKAR, KLARA SKUBIC ERMENC

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Šolsko svetovalno delo št. 1/2018, letnik 22

ISSN 1318-8267

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2018

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/solsko-svetovalno-delo/>

Begunci in priseljenci v Sloveniji

Vloga šolskega svetovalnega delavca pri delu z učenci begunci in priseljenci

TATJANA KOCIPER, Osnovna šola Ledina Ljubljana, Bolnišnični šolski oddelki
tatjana.kociper@bolnisnicna-sola.si

LEA TORKAR, Osnovna šola Tržič
lea.torkar@guest.arnes.si

KLARA SKUBIC ERMENC, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
klara.skubic-ermenc@guest.arnes.si

● **Izvleček:** Članek obravnava vlogo šolske svetovalne službe pri vključevanju učencev priseljencev v vzgojno-izobraževalne ustanove. Njegovo izhodišče sta predstavitvi izkušenj dveh osnovnih šol, med katerima se ena osredinja na vključevanje učencev beguncev, druga pa na vključevanje učencev priseljencev na splošno. Strokovni viri se običajno osredinjajo na vlogo šol in učiteljev, precej redkeje na vlogo svetovalnih delavcev, zato članek skuša zapolniti del te vrzeli. Avtorice na podlagi analiziranih primerov ter upoštevajoč siceršnje programske smernice za delo svetovalnih služb oblikujejo nekaj sugestij, ki lahko tudi drugim šolam in vrtcem služijo kot podlaga za opredelitev njihovih vlog. Svetovalnega delavca vidijo kot organizatorja in koordinatorja vključevanja, kot podpornika učiteljem in učencem priseljencem ter kot evalvatorja udejanjanja inkluzivne šolske kulture.

Ključne besede: šolska svetovalna služba, učenci priseljenci, inkluzivna šolska kultura.

School Counsellor's Role in Working with Refugee and Immigrant Pupils

● **Abstract:** This article discusses the role of the school counselling service in the inclusion of immigrant pupils in educational institutions. It opens with a presentation of the experiences of two primary schools, with one of them focusing on the inclusion of refugee children, and the other on the inclusion of immigrant pupils in general. Professional sources usually focus on the role of schools and teachers, seldom on the role of counsellors, which is why this article attempts to fill part of the gap. Based on the analysed examples and taking into account the programme guidelines for the work of counselling services, the authors have prepared a few suggestions that other schools and kindergartens could use as a basis for defining their roles. The authors regard a counsellor as the organiser and coordinator of inclusion, as a supporter of teachers and immigrant pupils, and as an evaluator of the implementation of an inclusive school culture.

Keywords: school counselling service, immigrant pupils, inclusive school culture.

Uvod

V zadnjem času je vprašanjem, povezanim z delom z učenci priseljskega ozadja, posvečenih kar nekaj pozornosti tako resornega ministrstva kot tudi šol. Čeprav so v šole vedno hodili učenci različnih jezikovnih in kulturnih ozadij, rojeni pri nas ali drugje, pa se zdi, da se je šolstvo »prebudilo« šele v zadnjih letih, po vstopu Slovenije v Evropsko unijo in odkar se v naše vrtce in šole vpisujejo otroci, učenci in dijaki nam bolj oddaljenih kultur.

Ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo so bile v šolsko zakonodajo vključene nekatere zavezujoče spremembe, ki so na področju izobraževanja izenačile pravice državljanov članic EU s pravicami državljanov Slovenije, prilagojen je bil tudi *Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli* (2013) ter pripravljene nekatere strokovne podlage (*Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji* 2007; *Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole* 2012 idr.). Do sprememb programov izobraževanja, učnih načrtov, učbenikov in drugih učnih gradiv večinoma ni prišlo; ti še vedno ostajajo precej evropo- in etnocentrično zasnovani. Zdi se, da šolske oblasti v prvi vrsti stavijo na zmožnost šol in vrtcev, ki naj bi - ob njihovi podpori in obliki usposabljanja učiteljev in (so)financiranju dejavnosti, kot so učenje jezika ipd. - bile nosilke uvajanja sprememb. Z drugimi besedami, šolske oblasti večji delež odgovornosti za ustrezno vključevanje učencev priseljskega ozadja nalagajo vzgojno-izobraževalnim ustanovam ter strokovnim delavcem. Svojo vlogo pa vidijo predvsem v (so)financiranju nekaterih projektov (trenutno aktualna sta denimo projekta *Le z drugimi smo* (b. l.) in *Izzivi*

medkulturnega sobivanja (b. l.)) in pripravi smernic, ki so namenjene podpori in usposabljanju pedagoškega kadra na vseh ravneh vzgojno-izobraževalnega sistema.

Da je takšna politika le deloma ustrezna, smo bili kritični že drugje (denimo Ermenc 2010), zato se tokrat osredinjamo na vlogo svetovalnega delavca in na dejavnosti, ki jih ta v sodelovanju s širšim timom lahko opravi na področju vključevanja učencev beguncev in priseljencev v šolo in okolje ter zagotavljanja pogojev za njihov optimalni razvoj. O vlogi svetovalnih delavcev je v literaturi napisanega malo, kar je razumljivo, saj je takšna organizacija svetovalnega dela, kot jo poznamo pri nas, na svetovni ravni redkost. Zato je osrednji del prispevka namenjen predstavitvi izkušnje dveh osnovnih šol oziroma dveh pedagogin, ki sta se uspešno soočili z vključevanjem učencev priseljencev in beguncev v šolo; prva posebej izpostavlja svoje delo s tremi učenci begunci, druga pa na splošno vse svoje aktivnosti, ki so povezane z učenci priseljskega

Šolske oblasti večji delež odgovornosti za ustrezno vključevanje učencev priseljskega ozadja nalagajo vzgojno-izobraževalnim ustanovam ter strokovnim delavcem.

ozadja. Na podlagi njunih izkušenj bomo skušali izluščiti nekaj smernic za delovanje svetovalne službe, za katere upamo, da bodo pomoč tudi drugim šolam.

Osnovna šola Frana Saleškega Finžgarja Lesce

Opisujem izkušnjo, ki je povezana s prihodom beguncev z Bližnjega vzhoda v Slovenijo v zimi 2015/16. V >

državo so takrat brez spremstva staršev ali sorodnikov prišli tudi otroci in mladostniki, mlajši od 18 let. Poti niso mogli nadaljevati v druge ciljne države, ampak so bili zadržani v Sloveniji, kjer so zaprosili za mednarodno zaščito. Njihov status, namestitve in ostale pravice je urejalo Ministrstvo za notranje zadeve. Ta skupina je še posebno ranljiva, saj ob sebi nima pomembnih oseb - staršev, v novem okolju nima zgrajene podporne socialne mreže, običajno je travmatizirana in povsem odvisna od pomoči drugih.

Na Osnovni šoli Frana Saleškega Finžgarja Lesce imamo dolgoletne izkušnje dela z učenci priseljenci iz številnih evropskih držav, spomladi leta 2016 pa smo se soočili s prav posebnim strokovnim izzivom. Na šolo smo sprejeli tri otroke oziroma mladostnike brez spremstva, prosilce za mednarodno zaščito. V času všolanja so bili stari od 13 do 15 let, eden je bil iz Sirije in dva iz Afganistana. Nameščeni so bili v Kriznem centru Kresnička, ki se je tedaj nahajal v bližini leške šole. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju MIZŠ) je februarja 2016 odločilo, da začnejo ti otroci obiskovati osnovno šolo. Poudariti je treba, da imajo ti otroci in mladostniki v procesu izobraževanja enake pravice kot otroci s slovenskim državljanstvom. V šoli so ostali do konca junija 2016, potem pa so bili prešolani na druge šole po Sloveniji.

Uspešna inkluzija v vseh okoljih, ne le v šolskem, zahteva od udeležencev strpnost, empatijo, vzajemno spoštovanje, učinkovito komunikacijo ter strokovno in angažirano delo na vseh ravneh.

Način vključevanja učencev

Ob vključitvi teh mladostnikov v šolo (v nadaljevanju učencev priseljencev), se je pojavila množica vprašanj, povezanih z organizacijo in izvedbo vzgojno-izobraževalnega procesa, pa tudi vprašanj čisto praktične in življenjske narave. Vključeni so bili namreč med šolskim letom, februarja in marca 2016. Odločitev o tem, kateri razred bodo obiskovali, je bila sprejeta na podlagi socialno-emocionalne zrelosti in možnosti vključevanja med vrstnike. Mlajši učenec se je sprva vključil v oddelk podaljšanega bivanja in v dejavnost Zdrav življenjski slog, čez kak mesec je začel postopoma obiskovati 4. razred, starejša mladostnika pa 8. razred.

Za vsakega od njih je bil izdelan individualizirani program dela, v katerem so bili zapisani glavni cilji, ki smo jih želeli doseči: da bi se v šoli počutili varne, sprejete, imeli možnost učenja in doživljanja uspeha, razvijali pozitivno samopodobo in se obenem učili slovenskega jezika. Individualizirani program je vključeval

tudi prilagojen urnik (z manjšim obsegom ur, ki se je skozi tedne postopoma povečeval), izvajanje individualne in skupinske pomoči, dodatne ure učenja slovenskega jezika in svetovalno delo z učenci priseljenci. Predznanja pri njih ni bilo mogoče sistematično ugotavljati s testi znanja, tako da so učitelji skozi delo pri pouku sproti pridobivali informacije o njihovem znanju in napredku pri posameznih predmetih.

Vraščanje v šolsko okolje

Uspešna inkluzija v vseh okoljih, ne le v šolskem, zahteva od udeležencev strpnost, empatijo, vzajemno spoštovanje, učinkovito komunikacijo ter strokovno in angažirano delo na vseh ravneh. Zato je bilo treba vse, ki so se srečevali s temi učenci, opremiti s potrebnimi informacijami in jim dati možnost za vprašanja in razmislek. Da bi bili v šoli čim bolj sprejeti, smo z njihovim prihodom na kratko seznanili učence razredov, v katere so se vključili. Sošolci so imeli priložnost zastavljati vprašanja in se vživeti v položaj mladih beguncev. Prve tedne so bili učencem priseljencem v veliko pomoč učenci spremljevalci oz. tutorji, ki so jim pomagali pri vsakdanji šolski rutini. Novi učenci so bili med vrstniki zelo dobro sprejeti, med seboj so se sporazumevali v angleščini. Prevajalca, razen prvi dan njihovega prihoda v šolo, nismo imeli na voljo, tudi učitelji so se z njimi sporazumevali v angleščini. Pri pouku določenih predmetov so jim po potrebi prilagajali vsebine, da so lahko sodelovali in sledili delu v razredu.

Kot uspešni pristopi pri vključevanju in delu so se izkazali še sprejemanje učencev brez predsodkov, pozitivna naravnost učiteljev in graditev pristnega stika. Učenci so se vključevali v vse dejavnosti - športne, kulturne in projektne dneve, imeli so možnost sodelovati ter prispevati svoj delež. Izjemnega pomena je bilo timsko delo z učitelji in strokovnimi delavci šole v smislu sprotne izmenjave informacij o njihovem delu in napredku.

Učenje slovenskega jezika

Z namenom čim boljše vključitve in pridobivanja znanja v šoli so imeli učenci priseljenci dodatne ure slovenskega jezika, ki so sprva potekale vsak dan po dve šolski uri. Pri vsebinskem načrtovanju teh ur smo izhajali iz njihovega položaja in potreb v novem okolju v želji usvojiti osnovne sporazumevalne vzorce za učinkovito komunikacijo v šolskem in zunajšolskem okolju ter jih opismeniti. Učenci priseljenci so namreč prihajali iz arabskega jezikovnega okolja in dva izmed njih nista poznala latinične pisave. Začeli smo z učen-

jem abecede (velike tiskane črke), poimenovanjem oseb ter predmetov v okolju, besednjak pa postopoma vse bolj širili na izražanje potreb, čustev, počutja in podobno. Vsak dan smo gradili slušno podobo jezika, brali in pisali črke, jih zlagali v besede ter sčasoma tvorili enostavne povedi. Uporabljali smo veliko slikovnega gradiva in metodo demonstracije (npr. predstavitev osebe, nakupovanje v trgovini). Naučeno snov smo utrjevali in preverjali na ravni govornega, pisnega in slušnega razumevanja.

Vsi učenci priseljenci so napredovali v znanju jezika, bili so zelo učljivi, vendar za učenje različno motivirani. Najbolj smo se veselili skupnih besed v slovenskem, arabskem in perzijskem jeziku: mama, balkon, traktor ipd. Ure so imele jasno strukturo in cilje, v katerih so tudi učenci videli smisel, s poudarkom na praktično uporabnih vsebinah.

Šolsko svetovalno delo in učenci priseljenci

O nalogah šolskega svetovalnega delavca pri delu s to populacijo otrok je v tej reviji pred nedavnim napisala Anica Mikuš Kos takole: »Naloga šolskega svetovalnega delavca [je], da ugotavlja otrokove potrebe in opravlja vlogo katalizatorja in koordinatorja prizadevanj za pomoč otroku in da neposredno pomaga otroku, njegovim staršem in učiteljem.« (Mikuš Kos 2016, str. 18) Ob ugotavljanju potreb učencev priseljencev in pripravi individualiziranega načrta pomoči zanje smo se strokovni delavci šole pogovarjali z njimi, jih opazovali pri šolskem delu oziroma pri dejavnostih in se posvetovali z osebjem v kriznem centru, kjer so bili nastanjeni. Večkrat smo jih povprašali, kako se počutijo v razredu, koliko razumejo pri pouku, ali zmorejo slediti in sodelovati ter kaj bi potrebovali za uspešnejše delo. Svetovalno delo je vključevalo tudi sprotno sodelovanje z učenci tutorji, razredniki in učitelji, vse z namenom izmenjave informacij ter zagotavljanja dobrih pogojev za delo in napredka. V našem primeru sem svetovalna delavka izvajala tudi dodatne ure slovenskega jezika, ki jih je učencem dodelilo MIZŠ, in jim organizirala individualno učno pomoč. Prav tako sem sodelovala z zunanjimi institucijami, največ s Kriznim centrom Kresnička, kjer so bili učenci takrat nastanjeni.

Vloga šolskega svetovalnega delavca ob učencih beguncih po Mikuš Kos je, »da spremlja otrokovo psihosocialno stanje, učno delovanje, procese prilagajanja in integracije« (prav tam, str. 22). Vsem tem nalogam je kos le ob veliki profesionalni zavzetosti za delo in podpori kolektiva. Tudi na Osnovni šoli Lesce smo po-

Vsak dan smo gradili slušno podobo jezika, brali in pisali črke, jih zlagali v besede ter sčasoma tvorili enostavne povedi. Uporabljali smo veliko slikovnega gradiva in metodo demonstracije

zorno spremljali vsa področja šolskega dela in življenja teh učencev. Svetovalna delavka sem se tako znašla v vlogi organizatorke izobraževanja (priprava urnikov in individualiziranih programov dela), svetovalke (učencem, učiteljem, razrednikom), koordinatorke (timov in povezovalke z zunanjimi institucijami) in izvajalke pomoči (slovenščina za učence priseljence).

Seveda pa ni vse potekalo povsem tekoče in brez težav. Pri naših učencih priseljencih smo občasno zaznali določene čustvene stiske, ki so se kazale na različne načine (jeza, frustracija, strah, umik vase, odklanjanje

Ob ugotavljanju potreb učencev priseljencev in pripravi individualiziranega načrta pomoči zanje smo se strokovni delavci šole pogovarjali z njimi, jih opazovali pri šolskem delu oziroma pri dejavnostih in se posvetovali z osebjem v kriznem centru, kjer so bili nastanjeni.

sodelovanja pri pouku). K sreči so bile njihove stiske kratkotrajne in prehodne in niso bistveno vplivale na motivacijo za učenje in šolsko delo. Velik izziv zanje je bilo usvajanje snovi pri šolskih predmetih v jeziku, ki ga še niso obvladali. Kar zadeva odnose med sošolci in ostalimi vrstniki, so bili ti zelo pristni. Najraje so se družili ob nogometu in drugih športnih dejavnostih. Vse majhne konflikte med njimi smo reševali sproti.

Ker je od vključitve učencev priseljencev pa do njihovega odhoda vse potekalo v intenzivnem šolskem ritmu, je čas za temeljit razmislek prišel šele ob koncu. Pri delu z njimi nas je vseskozi vodila želja po celostni pomoči, čeprav smo se v trenutkih, ko smo pri njih opažali čustvene stiske, čutili precej nemočni. Trudili smo se, da bi se v naši šoli počutili dobro, da bi imeli priložnost doživeti uspeh, začutiti notranjo moč ter znova dobiti vero v ljudi in lepšo prihodnost. Prepričani smo, da nam je v kratkem času, ki so ga preživeli med nami, to tudi uspelo. >

Osnova šola Tržič

Na naši šoli se že vrsto let srečujemo z učenci priseljenci. Šolski svetovalni delavec vsakega med njimi spremlja od vpisa v osnovno šolo do vpisa v srednjo šolo. Pomaga mu pri vključevanju v oddelke in okolje ter pri doživljanju učnih uspehov. Brez medsebojnega sodelovanja šole, družine in zunanjih institucij sta

či v šoli, da se učenec čim bolj vključi v šolo in se začne učiti slovenskega jezika. Hkrati poskušam vzpostaviti socialno mrežo v okolju. Čeprav je na celotnem kontinuumu otrokovega šolanja vloga šolskega svetovalnega delavca manj opazna, je njegovo delovanje vseskozi usmerjeno na to, da se otrok dobro vključi in postane učno uspešen.

Ker je od vključitve učencev priseljencev pa do njihovega odhoda vse potekalo v intenzivnem šolskem ritmu, je čas za temeljit razmislek prišel šele ob koncu.

uspešno šolanje učenca priseljenca in njegova integracija v šolo in okolje lahko otežena. V nadaljevanju se bom osredinila na svojo vlogo svetovalnega delavca pri integraciji učencev priseljencev v šolo.

Prvi šolski dan in ...

Prvi šolski dan je za otroka izjemno pomemben. Otroku prihod v šolo pomeni nov velik korak. Ni lahko zapustiti svojo domovino, prijatelje in sorodnike ter vstopiti v nov šolski sistem in pri tem biti čisto sam.

Ob koncu šolskega leta običajno opravi kratko evalvacijo šolanja z učenci priseljenci in se od njih veliko naučim. Na vprašanje, kaj se jim zdi najbolj pomembno

Brez medsebojnega sodelovanja šole, družine in zunanjih institucij sta uspešno šolanje učenca priseljenca in njegova integracija v šolo in okolje lahko otežena.

pri vključevanju učencev v šolo, mi pogosto odgovorijo: »Pomagajte mi, da se ne počuti osamljenega v razredu, da med odmorom ni sam. V razredu povejte, da prihaja nov učenec, ki naj mu sošolci pomagajo pri vključevanju v šolski vsakdan.« Biti osamljen, ne povezan z drugimi učenci, je zelo neprijetno.

Pri vpisu se običajno družina poveže z znanci iz okolja, ki jim pomagajo pri prevajanju in urejanju vpisa v šolo, včasih na šoli priskočijo na pomoč starejši učenci, ki že nekaj let živijo v Sloveniji, in pomagajo pri prevajanju.

... naslednji koraki

Kot šolska svetovalna delavka v nadaljevanju procesa šolanja poskušam vzpostaviti čim boljšo mrežo pomo-

V nadaljevanju bom izpostavila nekaj pomembnih vlog, ki jih imamo pri tem šolski svetovalni delavci.

1. Sodelovanje z razrednikom in oddelčno skupnostjo

V procesu šolanja učenca priseljenca je zelo pomemben razrednik. Razrednik ima nalogo, da učenca predstavi sošolcem in skrbi za kakovostne medsebojne odnose; pomaga pri:

- dnevni organizaciji pouka, in sicer pri orientaciji na urniku in skrbi za potrebščine,
- vključevanju v šolsko knjižnico,
- orientaciji na šoli,
- rehrani (morebitne diete, različne specifikke pri prehranjevanju ipd.),
- izbiri izvenšolskih dejavnosti,
- vključevanju v podaljšano bivanje ipd.,
- vključevanju v redni pouk.

Učenka s Kosova mi je v pogovoru nekoč dejala: »Šport je čisto drugačen kot pri nas, mi smo se bolj igrali igre z žogo, pri vas pa delate gimnastiko, atletiko ... Bilo me je strah, saj tega nisem znala.«

Posebnosti se lahko pojavijo tudi pri dnevih dejavnosti. Športni, kulturni, naravoslovni in tehniški dnevi so področje, za katero si je treba vzeti več časa za dajanje

navodil in informacij v zvezi z dogodkom za učenca, ki ne razume učiteljevih navodil. »Največ težav sem imela z dejavnostmi. V Bosni tega ni bilo. Tam smo imeli končni izlet, nismo pa imeli ekskurzij in dni dejavnosti. Mislim, da morate otrokom izlet bolje predstaviti, da učenec ve, kam se bo peljal in kaj bo tam počel,« mi je povedala devetošolka.

2. Učenje slovenščine kot drugega jezika in prilagoditve pri pouku

»Zelo veliko mi je pomenilo, da mi je učiteljica pomagala pri učenju slovenščine. Veliko sem se naučila. V pomoč mi je bilo, ker mi je prilagodila snov pri pouku in knjige za domače branje,« je povedala učenka s Kosova.

Svetovalni delavci imamo pri tem pomembno vlogo, saj strokovno lahko pomagamo učitelju pri izbiri prilagoditev in načrtovanju pomoči učencu pri pouku ter pri diferenciaciji in individualizaciji po-

- uka. Sodelovanje z učitelji oddelka v strokovnih skupinah je nujno za učni napredek učenca.
3. Sodelovanje s starši in povezovanje staršev in učiteljev

- Svetovalni delavci po navadi prevzamemo povezovalno vlogo med družinami in učitelji.

– Individualna pomoč

Učenci priseljenci spadajo v skupino učencev, ki jih na šoli vključujemo v individualno in skupinsko pomoč, ki jo izvajajo svetovalni delavci oziroma učitelji. Učne težave zaradi drugojezičnosti oziroma večjezičnosti in socialno-kulturne drugačnosti spadajo v podskupino učnih težav in so posebej opredeljene v *Konceptu dela: Učne težave v osnovni šoli* (Magajna idr. 2008; v nadaljevanju *Koncept dela*). Koncept dela v drugojezične oziroma socialno-kulturno drugačne učence opredeli kot učence, ki se »težje sporazumevajo z okoljem, ker ne razumejo jezika, ne vedo, kaj morajo storiti, so pogosto osamljeni, ker ne poznajo pravil iger, imajo drugačne kulturne norme, kažejo občutek negotovosti in strahu, ki lahko preidejo v anksioznost, vedenjske težave ipd.« (prav tam 2008, str. 68). Svetovalni delavec vključuje učenca na drugi in tretji stopnji kontinuuma pomoči in mu pomaga pri načrtovanju učenja, pri komunikaciji z učitelji ter pri reševanju najrazličnejših težav.

4. Povezovanje družine učencev priseljencev s šolo in zunanjimi ustanovami (Center za socialno delo, Mladinski center idr.)

V naši občini deluje Mladinski center (v nadaljevanju MC), ki učencem, pa tudi staršem, veliko pomaga pri učenju in vključevanju v okolje. Učenci menijo, da so jim strokovne delavke MC v veliko pomoč in oporo. Učenka s Kosova je dejala: »Najbolj so mi pomagali na MC-ju. S sestrami smo dobile družbo, nove prijatelje, naučile smo se jezika, pomagali so nam pri učenju in nalogah.«

Na šoli poskušamo z različnimi dejavnostmi učence medsebojno povezati in na različne načine krepimo dejavnosti za medkulturno vzgojo:

- vključujemo učence prostovoljce;
- krepimo pomoč pri učenju jezika v manjših skupinah;
- izvajamo interesne dejavnosti, npr. interesno dejavnost Dežela barv, pri kateri se z učenci pogovarjamo o medsebojnih odnosih, o strpnosti ter različnosti, o različnih kulturah in podobnostih med ljudmi;

- vključujemo učence v predstavitve držav in kultur pri predmetih Verstva in etika, Domovinska in državljanska kultura in etika ter pri urah;
- vključujemo dejavnosti, ki jih izvajata Unicef in Amnesty International;
- z učenci smo izdelali raziskovalno nalogo ter vključujemo vsebine medkulturnosti v druge šolske projekte, kot na primer proslava ob koncu šolskega leta.

Svetovalni delavci strokovno lahko pomagamo učitelju pri izbiri prilagoditev in načrtovanju pomoči učencu pri pouku ter pri diferenciaciji in individualizaciji pouka.

V tem šolskem letu smo izvedli projekt Tržič - mesto dobrih misli in želja. Ena izmed dejavnosti v projektu je bila povezati otroke in družine različnih narodnosti ter predstaviti kulinariko posameznih držav na šoli. Predstavitve so se belgijska, ukrajinska, ruska, slovenska, bosanska, kosovska, črnogorska in finska kuhinja. »Ko sem prišla na stojnico z bosansko kuhinjo, mi je bilo lepo. Jedla sem uštipke,« je dejala učenka iz Bosne. V okviru projekta smo med šolskim letom pisali lepe misli, pisali so jih tudi učenci priseljenci v svojih materinih jezikih. Ker je bil osrednji simbol projekta srce, smo pisali misli na velika kartonasta srca. Srca z lepimi mislimi v več jezikih so visela na različnih razstavah v šoli, po izložbah v mestu, v trgovskem centru in drugod.

Svetovalni delavci po navadi prevzamemo povezovalno vlogo med družinami in učitelji.

Ponosni smo, da nam je uspelo povezati toliko narodov. Zavedamo se, da je medkulturna vzgoja proces. Učence priseljence pa vključujemo in spodbujamo k aktivni vlogi, prav tako vse učence šole spodbujamo k solidarnosti, spoštovanju in sprejemanju v medsebojnih odnosih.

Sklep

Svetovalni delavci so pri svojem delu zavezani *Programskim smernicam - Svetovalna služba v osnovni šoli* (2008), tudi ko gre za vključevanje in obravnavo učencev priseljencev in beguncev. Sledijo istim ciljem in istim načelom dela. Pri soočanju s kulturno in jezikovno heterogeno učno populacijo pa pri svojem delu potrebujejo nekaj dodatnega znanja s področja interkulture vzgoje in izobraževanja za vzpostavljanje inkluzivne šolske kulture.

Ocenjujemo, da lahko šolski svetovalni delavec pri delu z učenci, ki imajo kakršno koli izkušnjo preseljevanja, opravlja tri vrste nalog:

1. svetovalni delavec kot organizator in koordinator vključevanja,
2. svetovalni delavec kot podpornik učiteljem in učencem priseljencem,
3. svetovalni delavec kot evalvator udejanjanja inkluzivne šolske kulture.

Učence priseljence vključujemo in spodbujamo k aktivni vlogi, prav tako vse učence šole spodbujamo k solidarnosti, spoštovanju in sprejemanju v medsebojnih odnosih.

Svetovalni delavec kot organizator in koordinator vključevanja

Svetovalni delavec je zaradi svoje siceršnje vloge v šoli (enako tudi v vrtcu) najprimernejša oseba, ki lahko organizira in koordinira različne dejavnosti, povezane z delom z učenci priseljenci: pri sprejemu učenca, njegovi namestitvi v oddelčno skupnost, pri pripravi individualiziranega programa, organizaciji njegovega postopnega uvajanja v vzgojno-izobraževalne dejavnosti, organizaciji dodatnih ur slovenskega jezika, dogovarjanju z drugimi strokovnimi delavci in zunanjimi ustanovami. Svetovalni delavec je ob ravnatelju lahko ključni akter pri oblikovanju sistema sprejemanja in vključevanja novih učencev priseljencev, pri čemer se lahko opre na dobre prakse, ki jih razvijajo druge šole (glej npr. projekt Izzivi medkulturnega sobivanja).

Svetovalni delavci pri soočanju s kulturno in jezikovno heterogeno učno populacijo pri svojem delu potrebujejo nekaj dodatnega znanja s področja interkulturne vzgoje in izobraževanja za vzpostavljanje inkluzivne šolske kulture.

Svetovalni delavec kot podpornik učiteljem in učencem priseljencem

Svetovalni delavec je na šoli le izjemoma opravlja neposredno učno delo z učencem priseljencem (dodatne

ure slovenskega jezika, učna pomoč ipd.). Mnogo pomembnejše je, da v ospredje postavi svojo vlogo podpornika; vidimo ga zlasti kot podpornika učiteljem pri vključevanju učencev priseljencev, ki svetuje učiteljem pri izbiri učnih gradiv, jim posreduje informacije o dostopnih usposabljanjih in gradivih za učitelje, po potrebi koordinira timsko delo učiteljev in drugih strokovnih sodelavcev, pomaga pri izvedbi tematskih razrednih ur in podobno. Lahko je tudi zaupnik učencev priseljencev, organizator (medvrstniške) učne pomoči, stik z lokalnim okoljem in zunanjimi ustanovami. Svetovalni delavec ne more nadomestiti učiteljev ter prevzeti njihove vloge in odgovornosti za vsakodnevno vzgojno-izobraževalno delo z učenci priseljenci, lahko pa učitelje podpre in poveže.

Svetovalni delavec kot evalvator udejanjanja inkluzivne šolske kulture

Vključevanje učencev priseljencev je smiselno povezati v širše prizadevanje šole za vzpostavitev inkluzivne šolske kulture. Koncept inkluzije se ne nanaša zgolj na otroke s posebnimi potrebami, temveč terja takšno delovanje šole, ki v središče svojega delovanja postavi raznolikost in si prizadeva vsem otrokom omogočiti dostop do učenja med vrstniki iz soseske ne glede na potrebe, kulturno pripadnost, spol, socialno ozadje ipd. Takšno razumevanje inkluzije izhaja iz najnovejših izsledkov raziskav, ki ugotavljajo, da je občepeдагоški pristop pri vključevanju otrok uspešnejši in primernejši od specialnopedagoškega (ta je uporaben zgolj kot dopolnitev v kontinuumu pedagoških praks).

Kar potrebuje en otrok, potrebujejo vsi: razumljivo razlago učne snovi, učenje po korakih, prilagajanje učnega tempa, dovolj časa za usvojitev učne snovi in razvoj zmožnosti itd. (Ferguson 2008; Florian 2014; Haug 2017). Uresničevanje inkluzije je zahtevna naloga, in šole (tako pri nas kot v tujini) se srečujejo s številnimi izzivi. Kadar gre za udejanjanje nečesa novega ali drugačnega, je še toliko pomembnejše, da to uvajanje poteka premišljeno, postopno in z nenehno refleksijo. Del te refleksije seveda poteka spontano, del pa jo je smiselno vzpostaviti na višji ravni v obliki samoevalvacije. Šolskega svetovalnega delavca vidimo kot spodbujevalca samoevalvacije

in kot ključnega akterja pri načrtovanju in izvajanju samoevalvacije ter pri analizi njenih rezultatov.

Sklepna misel

Opisani izkušnji naj bo sta drugim vzgojno-izobraževalnim ustanovam v navdih in spodbudo pri oblikovanju svojih pristopov in rešitev. Rešitev ne moremo kopirati, lahko pa se učimo drug od drugega. Če smo že začeli z odgovornostjo, z njo tudi končajmo: Marijanca Ajša Vižintin je svojo ravnokar izdano knjigo *Medkulturna*

vzgoja in izobraževanje (2017) sklenila s tole dobro mislijo: »V razvoj medkulturne vzgoje in izobraževanja so aktivno vključeni vsi: učenci in starši, priseljeni in nepriseljeni, pedagoški delavke, delavci, priseljenke in priseljenci sami, društva priseljencev, organizacije v lokalnem okolju in pristojni držav-

Rešitev ne moremo kopirati, lahko pa se učimo drug od drugega.

ni organi. V vzgojno-izobraževalnem procesu je vsaka pedagoška delavka, vsak pedagoški delavec soodgovoren, saj s svojimi dejanji, znanjem in odnosom vsak soustvarja vključevalno (ali izključevalno) družbo. Vsak je odgovoren za vključevanje.« <

Viri in literatura

1. Ermenc, K. S. (2010). Med posebnimi pravicami in načelom interkulturalnosti. *Sodobna pedagogika*, letnik 61, št. 2, str. 268-279.
2. Ferguson, D. L. (2008) International trends in inclusive education: the continuing challenge to teach each one and everyone *European Journal of Special Needs Education*, letnik 23, št. 2, str. 109-120.
3. Florian, L. (2014). What counts as evidence of inclusive education? *European Journal of Special Needs Education*, letnik 29, št. 3, str. 286-294.
4. Haug, P. (2017) Understanding inclusive education: ideals and reality. *Scandinavian Journal of Disability Research*, letnik 19, št. 3, str. 206-217.
5. *Izzivi medkulturnega sobivanja*. (b. l.). Dostopno na <http://www.medkulturnost.si/> (20. 8. 2017).
6. *Le z drugimi smo*. (b. l.). Dostopno na <https://lezdrugimismo.si/> (20. 8. 2017).
7. Magajna, L., Čačinovič Vogrinčič, G., Kavkler, M. Pečjak, S., Bregar-Golobič, K. (2008). *Učne težave v osnovni šoli: koncept dela*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
8. Mikuš Kos, A. (2016). Vloga šolskih svetovalnih delavcev ob otrocih beguncih. *Šolsko svetovalno delo*, letnik XX, št. 1-2, str. 13-23.
9. *Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli*. (2013). Uradni list RS 52/13
10. *Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrte in šole*. (2012). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
11. *Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji*. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
12. Vižintin, M. A. (2017). *Medkulturna vzgoja in izobraževanje. Vključevanje otrok priseljencev*. Ljubljana: Založba ZRC, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU.